

crops and increase results of agricultural products in the Kherson region in 1941-1944 was shown detailed in the article. The work to preserve and increase the forest shelter belts, which were destroyed by the local population through a shortage of fuel, has been reconstructed on the materials of the district and rural activities structures. The organization of fire protection of fields by creation of observation system, fire brigades and introduction of rigid instructions on use of fire dangerous technology is shown; the forms of punishment for negligent behavior with fire are characterized. The organizing work on pest control in the fields, in orchards and places of agricultural products storage, punitive and encouraging methods of its organization are reflected in the article. The process of introduction of agrarian innovations, technologies for efficient production of organic fertilizers and creation of a system for the preservation of water resources are described.

Originality. *The scientific novelty of the research results is a detailed reconstruction of the implementation of agrarian and technical innovations in the farms of Kherson region.*

Conclusion. *The authorities introduced a rigid system of fines for tree felling, a special forestry service, and imposed protection obligations on special farm workers for forest conservation, which played a key role in a region where wind erosion was a major threat. The district governments have introduced a number of measures to prevent fires: fines, outreach, the creation of fire brigades and wagons, the introduction of a system of circular responsibility. Effective methods of chemical use were used to control pests and the peasantry was stimulated. The occupying authorities have launched a program to effectively utilize agrarian crop innovations, organic fertilizers and water supplies taking care of productivity improvements. The author plans the further study of the topic about the reconstruction of the realities while the German occupation, and the relationship between the peasantry and the occupation authorities.*

Key words: *economy, communities, forest protection belts, fire prevention measures, vermin, fertilizer.*

Одержано редакцією 15.10.2020
Прийнято до публікації 6.11.2020

УДК 93/94(477) «2005/2010»
DOI: 10.31651/2076-5908-2020-2-70-76

АНТОНЮК Софія Леонтіївна,
аспірантка кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького,
Orcid ID: 0000-0001-6009-2689
e-mail: sofileon@ukr.net

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ, 2005–2010 рр.

У статті виявлено та проаналізовано основні тенденції культурної та історичної політики третього президента України В. Ющенка (2005 – 2010). Проаналізовано такі заходи і явища як «війна пам'ятників», віктимізація історичного нарративу, меморіальні практики та ініціативи, заснування Українського інститут національної пам'яті, розширення доступу до архівів СБУ та ін. З'ясовано основні цілі, ідеологічні засади та інструменти державної політики у сфері культури та історичної пам'яті в часи президенства В. Ющенка.

Ключові слова: *Віктор Ющенко, історична політика, історична пам'ять, культура, культурна політика, національне відродження.*

Постановка проблеми. Державна політика у галузі культури та історичної політики до 2005 р. з одного боку відзначалася кон'юнктурністю та амбівалентністю, а з іншого – тяжіла до компромісності з метою збереження суспільного спокою між прибічниками різних політичних таборів та носіями різної історичної пам'яті.

У процесі становлення державної політики пам'яті в незалежній Україні період 2005 – 2010 рр. займає ключове місце, що обумовлено процесом інституціоналізації цієї галузі, а також супроводжувалося новими явищами і процесами – «війною пам'ятників», віктимізацією історичного нарративу, новими формами меморіальних практик та ініціатив,

заснуванням Українського інституту національної пам'яті, розширенням доступу до архівів СБУ та ін.

Метою нашого наукового пошуку є виявлення основних заходів уряду та громадськості щодо відродження культурно-історичної спадщини та історичної пам'яті в Україні протягом 2005 – 2010 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси історико-культурного відродження в Україні в 2005 – 2010 рр. досі не виступали самостійним об'єктом наукового вивчення, проте опосередковано аналізувалися рядом дослідників. Деякі аспекти культурної політики президента В. Ющенка представлено у колективній монографії співробітників Інституту історії НАН України «25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави» [1], монографії Г. Касьянова «Україна 1991 – 2007: нариси новітньої історії» [6], «Нарисах новітньої історії України» А. Русначенка [10], працях «Україна: хроніка поступу 2001 – 2010» [13], «Українське суспільство 1992 – 2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг» [14] та ін. Одним із напрямів у історіографії цієї теми є публікації, присвячені історичній пам'яті в Україні 2000-х рр. та історичній політиці президентів України. Серед них виділимо напрацювання В. Бабки [2; 3], В. Бондара [4], А. Киридон [7], Ю. Ніколайця [8]. Особливої уваги заслуговує значна за обсягом комплексна та системна праця О. Гриценка «Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994 – 2014): підґрунття, послання, реалізація, результати» [5], що є найкращим та найповнішим на сьогодні дослідженням формування, практичного втілення та результатів політики президентів Л. Кучми, В. Ющенка та В. Януковича у сфері історичної пам'яті.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетні заходи новообраного президента В. Ющенка щодо відродження культурної спадщини та історичної пам'яті було окреслено в указі «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства» від 28 листопада 2005 р. Таким чином, президентом було визначено, що програма дій його команди має бути передусім спрямована на: 1) вдосконалення законодавства у сфері культури; 2) створення умов для ефективної діяльності історичних і культурних центрів, пов'язаних із життям та діяльністю видатних діячів культури, науки і мистецтва, з національно-визвольною боротьбою, іншими найважливішими подіями в історії українського народу; 3) розвиток національного кінематографу, видавничої та архівної справи; 4) активізацію відповідних наукових досліджень, видання спеціальної літератури; 5) створення у столиці України та великих культурних центрах музейних комплексів та виставкових залів, спорудження пам'ятників борцям за свободу і незалежність України; 6) активізацію міжнародної співпраці України в галузі культури, зокрема із ЮНЕСКО [12].

Впродовж 2005 – 2010 рр. В. Ющенком було видано ряд указів, спрямованих на вшанування таких історичних діячів як Б. Хмельницький, П. Калнишевський, І. Мазепа, І. Виговський, П. Орлик, П. Полуботок, родина Лизогубів, К. Розумовський, політичні лідери УНР та ЗУНР, О. Теліга, Олег Ольжич, В. Чорновіл, В. Липинський, Я. Стецько, А. Волошин, Івана Багряний, С. Єфремов, Р. Шухевич, Л. Юзьков, С. Бандера, А. Масельський, В. Гетьман, Г. Гонгадзе, Ю. Орбець, К. Стеценко, М. Приймаченко, В. Івасюк, А. Солов'яненко, Г. Китастих, О. Вересай, Т. Шевченко, І. Франко, М. Гоголь, В. Стус, Шолом Алейхем, Г. Кочур, П. Григоренко, І. Світличний, М. Руденко, О. Гірник, Б.-І. Антонич, П. Чубинський, М. Лукаш, П. Загребельний, О. Берест, Герої Крут, Р. Шухевич, І. Кожедуб, П. Франко, К. Дерев'яно, А. Шапіро, А. Василишин, пожежники-ліквідатори аварії на ЧАЕС, М. Смотрицький, І. Огієнко, Д. Багалій, Д. Яворницький, члени Кирило-Мефодіївського братства, Л. Юзьков, М. Боголюбов, В. Войно-Ясенецький, Дж. Мейс.

Ґрунтовний аналіз тематичної та ідеологічної спрямованості указів В. Ющенка, які стосувалися галузі культури та політики пам'яті, було нещодавно здійснено О. Гриценком. Дослідником було з'ясовано, що протягом січня 2005 – лютого 2010 рр. В. Ющенко було видано щонайменше 162 таких укази, що удвічі більше, ніж за час двох каденцій Л. Кучми. З них 41 указ було спрямовано на відзначення річниць історичних подій; 29 – на відзначення ювілеїв видатних діячів; 26 – на вшанування пам'яті видатних діячів; 7 – на відзначення

раніше встановлених свят; 2 – на встановлення нових державних свят; 15 – на збереження і відродження пам'яток; 7 – на підтримку історичних досліджень та популяризацію історії; 4 – на збереження історичної і культурної пам'яті; 17 – на вшанування пам'яті жертв Голодомору і політичних репресій; решта 13 указів мали інституційний характер [5, 382].

Не можна не погодитися з поглядом історика В. Бабки, що в період президенства В. Ющенка особливо актуалізувалися *трагічні* (виділ. наше – С. А.) події-символи: Батуринська трагедія, знищення Запорозької Січі 1709 та 1775 рр., битва під Крутами, Голодомор, репресії, насильницька радянська Західної України, німецька окупація, Бабин Яр, операція «Вісла», дисиденти, Чорнобиль. Натомість позитивними героїчними сюжетами були: трипільська культура, прийняття християнства на Русі, створення української козацько-гетьманської держави, перемога в Конотопській битві, державність в часи УНР, Акт Злуки, створення УПА. Таким чином, за емоційним наповненням та повторюваністю вшанування мартиролог переважав героїчні сюжети. Адже якщо скорботні символи – Крути, Голодомор, Чорнобиль – вшановувалися щорічно, то серед позитивних щороку відзначався лише День Соборності, тоді як річниці інших вікопомних подій лише одноразово [3, 107].

О. Гриценко помітив певні пріоритети щодо увіковічення історичних періодів і подій у політиці пам'яті В. Ющенка. Так, 21 президентський указ стосувався періоду козаччини і Гетьманщини; 16 указів – національно-визвольного руху в 1917 – 1921 рр.; 20 указів – періоду між двома світовими війнами; 12 указів – національно-визвольного руху в 1930-х – 1950-х рр.; 11 – дисидентського руху; по 10 указів – Другої світової війни та періоду незалежної України [5, 283-284].

У 2006 р. вийшли президентські укази, спрямовані на вшанування 160-річчя створення Кирило-Мефодіївського братства; українського визвольного руху в ХХ ст.; роковин бою під Крутами; Акту злуки УНР і ЗУНР. У 2007 р. на державному рівні відзначалися гетьманський період в історії України (в т.ч. з особливими урочистостями у гетьманських столицях Глухові й Батурині); 90-річчя Української національної революції; 90-річчя створення української дипломатичної служби. У 2008 р. указами В. Ющенка було вшановано 1020-річчя хрещення Київської Русі; 350-річчя перемоги в Конотопській битві; 300-річчя воєнно-політичного виступу гетьмана І. Мазепи; 900-річчя створення Михайлівського Золотоверхого монастиря у м. Київ; століття українського хокею; роковини бою під Крутами; Акт злуки УНР і ЗУНР. У 2009 р. – 360-річчя створення козацької держави зі столицею в Чигирині; 450-річчя створення Пересопницького Євангелія; створення Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького; 110-річчя створення Національного художнього музею в Києві; український визвольний рух у ХХ ст. 2010 р. президентським указом було передбачено урочистості, пов'язані з роковинами бою під Крутами, діяльністю Легіону Українських Січових стрільців та 95-річчям перемоги на г. Маківка. Крім того, щорічно на державному рівні відбувалося вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр.

Як слушно зауважив В. Бондар, за час президенства В. Ющенка набуло поширення поняття «історична політика» [4, 386]. Окрім вищезгаданих указів проявом цього став ряд заходів інституційного характеру.

Одним із важливих заходів президента В. Ющенка в сфері історичної політики стала робота СБУ щодо розсекречення та оприлюднення архівних матеріалів із власних архівів, які стосувалися функціонування радянської карально-репресивної системи. В ході цієї роботи прискорилося реалізація програми «Реабілітовані історією», що присвячена виявленню та оприлюдненню інформації про репресованих громадян, в т.ч. засобами електронної Національної бази жертв політичних репресій; одержав підтримку науковий журнал «З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ»; було підготовлено цикл документальних фільмів «Гриф секретності знято» про репресованих діячів визвольного руху.

Одне з ключових місць в політиці пам'яті часів президенства В. Ющенка посіла тема Голодомору 1932 – 1933 рр. Серед інших заходів «помаранчевою владою» було забезпечено юридичне визнання Голодомору як геноциду українського народу на законодавчому рівні (28 листопада 2006 р. Верховною Радою України було ухвалено закон «Про Голодомор

1932 – 1933 років в Україні»); активно здійснювалась кампанія визнання Голодомору 1932 – 1933 рр. на міжнародному рівні; розпочалося укладання «Національної книги пам'яті жертв Голодомору»; було засновано Національний музей «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні». Крім того, В. Ющенко ініціював обговорення можливості юридичної відповідальності за заперечення Голодомору-геноциду.

Складовою історичної політики третього президента України стало заснування 31 травня 2006 р. Українського інституту національної пам'яті як центрального органу виконавчої влади. Першочерговими його завданнями стали вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. та політичних репресій, учасників національно-визвольної боротьби; дослідження державотворчих процесів в Україні, а також широка наукова і просвітницька робота у сфері національної пам'яті українців.

Час президенства В. Ющенко позначився новим етапом «війни пам'ятників». Найбільш резонансними випадками стало встановлення пам'ятника С. Бандері у Львові та Катерині II в Одесі у 2007 р. та спроба встановлення пам'ятника Й. Сталіну в Ялті у 2005 р. Поруч з тим, важливим кроком на шляху українсько-польського діалогу стало відкриття 24 червня 2005 р. відновленого Меморіалу загиблим воїнам УГА та Меморіалу орлят у Львові за участі президентів Республіки Польщі А. Квасневського та України В. Ющенко.

Неабиякий суспільний резонанс викликав указ В. Ющенко від 28 січня 2010 р. «Про вшанування учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті», Згідно цього документу, учасниками боротьби за незалежність України у ХХ ст. визнавалися особи, які брали участь у політичній, партизанській, підпільній, збройній боротьбі за незалежність України, в тому числі у складі формувань Української Центральної Ради, Української Народної Республіки, Західно-Української Народної Республіки, Української Держави (Гетьманату), Української військової організації, Організації народної оборони «Карпатська Січ», Організації українських націоналістів, Української повстанської армії, Української головної визвольної ради та інших військових формувань, партій, організацій та рухів, що ставили за мету здобуття Україною державної незалежності [11].

Історик В. Бондар слушно зазначив, що напружена ситуація, яка склалася навколо трактувань окремих сюжетів історії України, стала результатом боротьби партій різної ідеологічної спрямованості. Зокрема, відчутними були контраверсії офіційних комеморативних заходів у регіональному вимірі. Неконсолідованість політики щодо формування колективних уявлень про минуле спостерігалася в діяльності різних гілок влади. Якщо низка актів Президента України спрямовувалася на декомунізацію національної пам'яті, то Верховна Рада України могла діяти у протилежному напрямі, ухвалюючи, наприклад, постанову про відзначення 90-річчя створення Комсомолу України. Парламент став своєрідним відображенням всього народу в плані історичної пам'яті. Політичний дискурс характеризувався гострою полемікою і щодо відзначення 300-річчя Полтавської битви, трактування подій, пов'язаних з початком Другої світової війни [4, 392].

О. Гриценко вважає, що спроба В. Ющенко зробити політику пам'яті найголовнішим напрямком культурної політики мала лише частковий успіх. Причинами цього дослідник називає інертність та відомчу нескоординованість урядової системи, апатію та/або спротив з боку частини суспільства, незначні ресурси та невисоку ефективність політики третього президента України [5, 281].

На думку історика Г. Касьянова, спроба президента В. Ющенко орієнтувати суспільство на культурно-національні цінності та його апеляція до «національної самосвідомості» – коли з прихованим, а коли і з явним ухилом в бік українського етнічного націоналізму – не знаходили відгуку, насамперед, у більшості населення сходу і півдня України, що посилювало культурно-мовний розкол [6, 357]

Висновки. З огляду на вищесказане, підсумуємо: період президенства В. Ющенко (2005 – 2010) супроводжувався історико-культурним відродженням в Україні. Історична політика третього президента відійшла від безсистемних, кон'юнктурних, поодиноких і обережних кроків, спрямованих лише на збереження суспільного спокою між прибічниками різних політичних таборів та носіями різної історичної пам'яті, а набула яскраво вираженого

національного характеру. Протягом 2005 – 2010 рр. відбулася інституціоналізація сфери державної політики пам'яті, проявом чого стала не лише поява Інституту національної пам'яті та законодавче врегулювання деяких складних моментів історії України, але й активне видання президентських указів, спрямованих на запровадження нових форм меморіальних практик та ініціатив, встановленні нових свят і пам'ятних подій, що мали відзначатися на державному рівні, відкриття ряду нових і реконструкція діючих об'єктів заповідного та музейного фонду, запровадження ряду регіональних програм розвитку історико-туристичних маршрутів (наприклад – «Золота підкова Черкащини») тощо.

Список використаної літератури

1. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 796 с.
2. Бабка В. Л. Історична пам'ять як фактор політичного впливу незалежній Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пол. наук : спец. : 23.00.03 «Політична культура і ідеологія» / В. Л. Бабка. – Ніжин, 2016. – 249 с.
3. Бабка В. Політика пам'яті в Україні (2005 – початок 2010 рр.): ключові тенденції / В. Бабка // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2015. – С. 99-118.
4. Бондар В. Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990 – 2000-х рр.: основні тенденції / В. Бондар // Історіографічні дослідження в Україні. – 2013. – Вип. 23. – С. 377-400.
5. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994 – 2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати / О. Гриценко. – К. : К. І. С., 2017. – 1136 с.
6. Касьянов Г. Україна 1991 – 2007: нариси новітньої історії / Г. Касьянов. – К. : Наш час, 2008. – 432 с.
7. Киридон А. Політика пам'яті в Україні (1991 – 2015 рр.) / А. Киридон // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – 2015. – Вип. 15. – С. 244-250.
8. Ніколаєць Ю. О. Політика історичної пам'яті в Україні на початку ХХІ ст. / Ю. О. Ніколаєць // Збірник наукових праць «Політологічні студії». – 2011. – Вип. 2. – С. 192-204.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Українського інституту національної пам'яті» від 31.05.2006 р. № 764 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-p>.
10. Русначенко А. Нариси новітньої історії України: в 5 кн. / А. Русначенко. – Кн. 5. – К. : Видавець Олег Філюк, 2017. – 621 с.
11. Указ Президента України № 75/2010 «Про вшанування учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» від 28.01.2010 [Електронний ресурс]. – Режим дотупу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/2010#Text>
12. Указ Президента України № 1647/2005 «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства» від 28.11.2005 [Електронний ресурс]. – Режим дотупу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1647/2005#Text>
13. Україна: хроніка поступу 2001 – 2010 / відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Наукова думка, 2011. – 407 с.
14. Українське суспільство 1992 – 2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.
15. Ющенко В. А. До нації. Вибрані промови / передм. М. Жулинський; упоряд. Д. Лубківський. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2010. – 462 с.
16. Ющенко В. А. Недержавні таємниці: нотатки на берегах пам'яті / В. А. Ющенко. – Харків : Фоліо, 2014. – 512 с.

References

1. 25 years of independence: essays on the history of the nation and state / ed. by V. Smolii (2016). – Kyiv : Nika-Tsentr (in Ukr.).
2. Babka V. (2016). Historical memory as a factor of political influence in independent Ukraine: PhD thesis (specialty 23.00.03 «Political culture and ideology»). – Nizhyn (in Ukr.).
3. Babka V. (2015). Memory policy in Ukraine (2005 – early 2010): key trends. *Scientific Notes of Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of NAS of Ukraine*. 99-118 (in Ukr.).
4. Babka V. (2013). State policy of historical memory in Ukraine 1990 – 2000's: main trends.

- Historiographical research in Ukraine. 23, 377-400 (in Ukr.).
5. Gritsenko O. (2017). Presidents and memory. The policy of memory of the presidents of Ukraine (1994 – 2014): background, message, implementation, results. – Kyiv : K.I.S. (in Ukr.).
 6. Kasyanov G. (2008). Ukraine 1991 – 2007: essays on modern history. – Nash chas : K.I.S. (in Ukr.).
 7. Kiridon A. The policy of memory in Ukraine (1991 – 2015). *Ukraine-Europe-World. International miscellany of scientific works. Series: History, international relations.* 15, 244-250 (in Ukr.).
 8. Nikolayets Yu. (2011). The policy of historical memory in Ukraine at the beginning of the XXI century. *Collection of scientific works «Political Studies».* 2, 192-204 (in Ukr.).
 9. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the establishment of the Ukrainian Institute of National Memory» № 764 (31.05.2006). – Accessed mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-п>.
 10. Rusnachenko A. (2017). Essays on the modern history of Ukraine: in 5 volumes. Vol. 5. – Kyiv : Oleg Filyuk Publisher (in Ukr.).
 11. Decree of the President of Ukraine № 75/2010 «On honoring the participants of the struggle for independence of Ukraine in the XX century» (28.01.2010). – Accessed mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/2010#Text>
 12. Decree of the President of Ukraine № 1647/2005 «On priority measures for the enrichment and development of culture and spirituality of Ukrainian society» (28.11.2005). – Accessed mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1647/2005#Text>
 13. Ukraine: chronicle of progress 2001 – 2010 / ed. by V. Smoliy (2011). – Kyiv : Naukova dumka (in Ukr.).
 14. Ukrainian society 1992 – 2013. Status and dynamics of change. Sociological monitoring / ed. by V. Vorona, M. Shulga (2013). – Kyiv : Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukr.).
 15. Yushchenko V. To the nation. Selected speeches / compiled by D. Lubkivsky (2010). – Kyiv : National Institute for Strategic Studies (in Ukr.).
 16. Yushchenko V. (2014). Non-state secrets: notes on the shores of memory. – Kharkiv : Folio (in Ukr.).

ANTONYUK Sofia, Graduate student of the Department of Archeology and Special Branches of Historical Science, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
e-mail: sofileon@ukr.net

THE MAIN TRENDS OF HISTORICAL AND CULTURAL REVIVAL IN UKRAINE, 2005 – 2010

Abstract. Introduction. *Until 2005, state policy in the field of culture and history was marked by conjuncture and ambivalence, and on the other hand, it tended to compromise in order to maintain public peace between supporters of different political camps and carriers of different historical memories. In the process of formation of state policy of memory in independent Ukraine, the period 2005 – 2010 occupies a key place due to the process of institutionalization of this industry, and was accompanied by new phenomena and processes – «war of monuments», victimization of historical narrative, new forms of memorial practices and initiatives, the establishment of the Ukrainian Institute of National Memory, expanding access to the archives of the Security Service of Ukraine, etc.*

Methods of researching are represented by: *analysis of sources; comparative method; comparative and systematization; generalization.*

Results. *Until 2005, state policy in the field of culture and history was marked by conjuncture and ambivalence, and on the other hand, it tended to compromise in order to maintain public peace between supporters of different political camps and carriers of different historical memories.*

In the process of formation of state policy of memory in independent Ukraine, the period 2005 – 2010 occupies a key place due to the process of institutionalization of this industry, and was accompanied by new phenomena and processes – «war of monuments», victimization of historical narrative, new forms of memorial practices and initiatives, the establishment of the Ukrainian Institute of National Memory, expanding access to the archives of the Security Service of Ukraine, etc.

The processes of historical and cultural revival in Ukraine in 2005 – 2010 have not yet been an independent object of scientific study, but have been indirectly analyzed by a number of researchers.

Between January 2005 and February 2010 Victor Yushchenko issued at least 162 decrees, relating to historical policy (twice as many as during Leonid Kuchma's two terms). Of these, 41 decrees were aimed at commemorating the anniversaries of historical events; 29 – to celebrate the anniversaries of

prominent figures; 26 – in honor of the memory of prominent figures; 7 – to celebrate previously established holidays; 2 – for the establishment of new public holidays; 15 – for the preservation and revival of monuments; 7 – to support historical research and popularize history; 4 – for the preservation of historical and cultural memory; 17 – in honor of the memory of the victims of the Holodomor and political repressions; the remaining 13 decrees were institutional.

One of President Yushchenko's important measures in the field of historical policy was the Security Service's of Ukraine work to declassify and publish archival materials from its own archives, which concerned the functioning of the Soviet punitive and repressive system. In the course of this work, the implementation of the program «Rehabilitated by History» was accelerated, which is dedicated to identifying and publishing information about repressed citizens, including by means of the electronic National database of victims of political repressions; received support from the scientific journal «From the archives of VUCHK-GPU-NKVD-KGB»; a series of documentaries «Secrecy Seal Removed» about repressed liberation activists was prepared.

One of the elements of historical policy of the third President of Ukraine was the establishment on May 31, 2006 of the Ukrainian Institute of National Memory as a central executive body. Its primary tasks were to honor the memory of the victims of the Holodomor of 1932 – 1933 and political repressions, participants in the national liberation struggle; research of state-building processes in Ukraine, as well as extensive scientific and educational work in the field of national memory of Ukrainians.

Yushchenko's presidency marked a new stage in the «War of Monuments». The most resonant cases were the erection of a monument to S. Bandera in Lviv and Catherine II in Odessa in 2007 and the attempt to erect a monument to J. Stalin in Yalta in 2005. In addition, an important step towards Ukrainian-Polish dialogue was opening on June 24, 2005 of the restored Memorial to the Fallen Soldiers of the Ukrainian Galician Army and the Eagles Memorial in Lviv with the participation of the Presidents of the Republic of Poland (A. Kwasniewski) and Ukraine (V. Yushchenko).

Originality. *Author identifies and analyzes the main trends in the cultural and historical policy of the third president of Ukraine Viktor Yushchenko (2005 – 2010). The main goals, ideological foundations and tools of state policy in the field of culture and historical memory are clarified during the presidency of Viktor Yushchenko.*

Conclusion. *Given the above, we summarize: the period of Viktor Yushchenko's presidency (2005 – 2010) was accompanied by a historical and cultural revival in Ukraine. The historical policy of the third president has moved away from unsystematic, opportunistic, isolated and cautious steps aimed only at maintaining public peace between supporters of different political camps and bearers of different historical memories, and has acquired a pronounced national character. During 2005 – 2010, the sphere of state memory policy was institutionalized, which was manifested not only by the emergence of the Institute of National Memory and legislative settlement of some difficult moments in the history of Ukraine, but also the active issuance of presidential decrees aimed at introducing new forms of memorial practices and initiatives, establishment of new holidays and memorable events to be celebrated at the state level, opening of a number of new and reconstruction of existing objects of reserve and museum fund, introduction of a number of regional programs for development of historical and tourist routes (for example, «The Golden Horseshoe of Cherkasy region») etc.*

Key words: *Viktor Yushchenko, historical politics, historical memory, culture, cultural politics, national revival*

Одержано редакцією 23.09.2020
Прийнято до публікації 6.11.2020

